

AMADEU HURTADO

ABANS DEL
SIS D'OCTUBRE
(UN DIETARI)

EDICIÓ ANOTADA
PER AMADEU CUITO

BARCELONA 2008

QUADERNS CREMA

Publicat per:
Quaderns Crema, S. A., Societat Unipersonal
Muntaner, 462 - 08006 Barcelona
Tel.: 934 144 906 - Fax: 934 147 107
correu@quadernscrema.com
www.quadernscrema.com

© 2008 by hereus d'Amadeu Hurtado
© d'aquesta edició, 2008 by Quaderns Crema, S. A.

Tots els drets reservats:
Quaderns Crema, S. A.

ISBN: 978-84-7727-358-5
DIPÒSIT LEGAL: B. 46.289 - 2008

La publicació d'aquesta obra ha rebut el suport del Centre d'Història
Contemporània de Catalunya

AIGUADEVIDRE *Gràfica*
QUADERNS CREMA *Composició*
ROMANYÀ-VALLS *Impressió i relligat*

PRIMERA REIMPRESSIÓ *octubre de 2008*
PRIMERA EDICIÓ *setembre de 2008*

Sota les sancions establertes per les lleis,
queden rigorosament prohibides, sense l'autorització
per escrit dels titulars del copyright, la reproducció total o
parcial d'aquesta obra per qualsevol mitjà o procediment mecànic
o electrònic, actual o futur—inclouent-hi les fotocòpies i la difusió
a través d'Internet—, i la distribució d'exemplars d'aquesta
edició mitjançant lloguer o préstec públics.

Visita de comiat al conseller de justícia de la Generalitat, senyor Lluhí.¹ Avui surto cap a Madrid, com a comissari de la Generalitat, amb l'objecte de preparar l'informe davant del Tribunal de Garanties. El Tribunal s'ha de reunir en ple el divendres, primer de juny, per a la vista pública del recurs de competència formulat pel Govern de la República contra la llei del Parlament català l'11 d'abril darrer sobre contractes de conreu.

El senyor Lluhí em diu que té notícies de Madrid, especialment del senyor Sbert,² vocal del Tribunal de Garanties en representació de Catalunya, segons les quals el recurs es pot considerar perdut. Parlem de les conseqüències polítiques d'una sentència adversa i em parla de fer una campanya per aixecar el poble. Jo em permeto indicar-li que, en el cas de perdre realment el plet, entenc que el Govern de la Generalitat, amb la major serenitat ha de complir la sentència del Tribunal donant per anul·lada la llei de l'11 d'abril i seguidament presentar al Parlament una nova llei que sigui còpia textual de l'anul·lada. La llei de l'11 d'abril haurà

¹ Joan Lluhí i Vallescà (1897-1944). Advocat i polític. Fundà i dirigí el setmanari *L'Opinió* i participà a la creació d'Esquerra Republicana de Catalunya. Se'n separà per fundar el Partit Nacionalista Republicà d'Esquerra (octubre 1933), però va acceptar formar part del govern de concentració presidit per Companys (gener 1934). Diputat i ministre de la República. Va exiliar-se a Mèxic.

² Antoni Maria Sbert i Massanet (1901-1980). Periodista i polític. Dirigent de la FUE, va ser el principal protagonista de la lluita dels estudiants contra Primo de Rivera. Diputat a corts per ERC, va ser conseller de la Generalitat durant la guerra civil. Va exiliar-se a Mèxic.

deixat d'existir, però n'hi haurà una altra del mes de juny, amb efectes retroactius, que serà la mateixa i que subsistirà mentre per un nou recurs no sigui anul·lada. I així—li deia—aniria repetint el joc tantes vegades com fos necessari per a demostrar que les sentències del Tribunal de Garanties són inoperants. És de creure, però, que el govern s'abstindrà d'anar presentant nous recursos i es decidirà a plantejar el problema polític de la llibertat del nostre Parlament, que serà quan caldrà prendre les actituds que exigeixi el moment.

Sembla que la solució ha complagut al senyor Lluhí, i després d'un canvi d'impressions sobre el fons del recurs, hem donat per acabada l'entrevista. Tot seguit, he anat a prendre comiat del senyor Gubern,¹ president del Tribunal de Cassació de Catalunya que, juntament amb els seus companys, havia preparat l'escrit d'impugnació del recurs del govern.

30 de maig. Dimecres

Arribada a Madrid. Pel camí, he vist el senyor Cambó² que ocupava la cabina del costat de la que jo tenia reservada al vagó llit.

Hem creuat unes breus paraules. Li he fet observar que havia donat un mal pas en provocar el recurs del govern contra una llei del Parlament català. Segons ell, aquesta és la manera millor d'acabar d'un cop amb un problema que fa massa temps que dura. El Tribunal dirà la darrera paraula i ja no se'n tornarà a parlar.

¹ Santiago Gubern i Fàbregas (1875-1960). Advocat i polític. Havia estat president del Centre Nacionalista Republicà. Va exiliar-se a França.

² Evidentment, Francesc Cambó i Batlle (1876-1947), màxim dirigent de la Lliga. Va exiliar-se a Buenos Aires.

A Madrid la qüestió no interessa ningú. No se'n parla més que entre alguns polítics, cap dels quals no coneix la llei, però tots fan calendaris sobre el que pot passar després de la sentència que preveuen desfavorable. La composició del Tribunal, amb una majoria de vocals elegits contra el règim, no permet dubtar del resultat. Però els diaris no donen a l'acte de la vista del recurs una importància major que la d'un altre plet qualsevol.

El periodista Soto, que fa informació per als diaris de Barcelona i és redactor d'*El Liberal*, ve a demanar-me unes declaracions sobre l'estat i el fons de l'afer. M'hi nego, perquè no crec prudent dir res pel meu compte dos dies abans d'informar davant del Tribunal.

—Doncs sàpiga—em diu Soto—que va a defensar un plet perdut. La majoria del Tribunal ja fa temps que té criteri format contra la llei catalana i no hi ha a Madrid cap mena d'opinió que se li oposi. Els catalans no han fet ni han dit res per a donar a conèixer el problema, i si vostè no aprofita aquest moment per a divulgar-lo, anirà a la vista sol i sense cap ajut.

—Això, amic, no pot ésser cosa meva. El meu paper d'advocat defensor de la llei no és el més indicat per a fer opinió a favor del nostre plet dos dies abans de la vista.

—Tots els advocats ho fan. Aquests escrúpols són els que porten a situacions com la d'ara. Ni la premsa ni l'opinió saben una paraula de l'afer i ningú no se'n preocupa. El Tribunal pot fer impunement el que vulgui, mentre que amb una opinió en contra aniria amb molt de compte.

—Es tracta d'un afer polític, i són els polítics que representen Catalunya els que hauran cregut convenient, per raons que ignoro, no esmerçar el seu esforç en crear aquest estat d'opinió.

He anat a fer una visita de cortesia al president del Tri-

bunal de Garanties, senyor Albornoz.¹ Té un despatx provisional en un vell palau particular del carrer Ancha de San Bernardo, que havia pertangut al duc de Parcent. Al palau hi fan obres per a la instal·lació del Tribunal i el president està refugiat al segon pis amb honors de golfes. Els ordenances han estat els primers que m'han demostrat alguna simpatia des de la meua arribada a Madrid. Potser perquè porto un xic de moviment a la casa o perquè són contraris a la majoria dels membres del Tribunal, manifestament impopulars. El senyor Albornoz em rep molt amablement, com un vell amic. A la poca estona arriba el senyor Sbert. Parlem en general dels treballs del Tribunal, dels incidents de la seva constitució, del comportament dels diferents vocals; però en parlar del nostre plet, el senyor Albornoz observa un mutisme absolut, amb un posat sobtadament seriós, recordant en aquesta forma, entre discreta i afectada, els seus deures de jutge i president. Combinem en breus minuts la cerimònia de la vista. Els vocals vestiran de negre perquè són molts que no tenen dret a usar la toga. M'aconsellen que faci el mateix perquè el meu càrrec no és ben bé d'advocat defensor, sinó de comissari de la Generalitat.

A la sortida, torno a la meua residència al Hotel Palace. Hi trobo, com sempre, molts catalans. Alguns em saluden de lluny. Altres em vénen a estrènyer la mà. Entre ells, hi ha els membres de la Comissió Mixta de Traspassos. Tots ells saben el perquè he vingut a Madrid. La majoria no fa cap cas de l'afer.

¹ Álvaro de Albornoz (1879-1954). Polític i escriptor. Havia estat ministre de foment del govern provisional de la República i ministre de justícia amb el govern d'Azaña. Va dimitir de president del Tribunal de Garanties com a protesta per la repressió dels fets d'Octubre. Va exiliar-se a Mèxic.

—¿Heu vingut pels rabassaires? Us han fet un encàrrec que no es pot negar que és un os.

L'ambient no és pas gaire encoratjador. M'han dit que dels vint-i-tres vocals només en puc comptar amb quatre. Els diputats de la Lliga que hi ha a l'hotel, els més amb les seves esposes, de moment no em veuen; però els tinc tan a prop, que no poden dissimular i em saluden com un conegut que passa. A la tarda me'n vaig a l'habitació per a ordenar els meus papers i començar a preparar l'estudi de l'afer.

31 de maig. Dijous

Em diuen que el president de la República¹ ha sortit de Madrid. Havia pensat anar a visitar-lo, però aquesta primera carta m'ha fallat. Dies enrere, tot just nomenat comissari, havia intentat una gestió per obtenir que el Govern retirés el recurs després d'unes explicacions que donaria el Govern de la Generalitat. Em refiava que el president veuria amb gust aquesta solució perquè impedia el perill d'un conflicte i deixava lliure el dret de tots els ciutadans a presentar pel propi compte recursos d'inconstitucionalitat sense comprometre la responsabilitat del Govern. Ara ja és massa tard per reemprendre una gestió fracassada, però una visita al president podia suavitzar moltes coses.

No tinc res més a fer que continuar l'estudi de l'afer i conjuminar l'ordre de les matèries que haurà de contenir l'informe. És un treball una mica entretingut perquè s'ha

¹ Niceto Alcalá Zamora (1877-1944). Del Partit Liberal. Havia estat ministre durant la monarquia. Va ser president de la República del 9 de desembre de 1931 fins a la seva destitució el 7 d'abril de 1936. Va exiliar-se a França.

de tractar de set o vuit temes diferents i no voldria que l'informe passés d'una hora i mitja com a màxim.

He vist Sbert que m'ha presentat el ponent del Tribunal, el senyor Alba, únic vocal socialista. És un bon xicot, ple de bona voluntat, que no s'amaga de dir-me que és un dels quatre vots segurs. L'amic Sbert ens informa que ha tingut una iniciativa que pot servir de molt al ponent. Ha demanat un dictamen d'advocat al senyor Ossorio¹ que s'ha mostrat conforme amb el nostre criteri i que està treballant perquè el seu parer estigui a punt per a demà. Pensa el senyor Sbert demanar el mateix al senyor Sánchez Román.² Amb aquests puntals confia que podrà convèncer alguns dels seus companys del Tribunal. I ell i el senyor Alba se'n van junts per estudiar el que diran a l'hora de la deliberació.

1 de juny. Divendres

A dos quarts d'onze ve a recollir-me a l'hotel el procurador senyor Morales. Trobo el senyor Nicolau³ que m'espe-

¹ Ángel Ossorio y Gallardo (1873-1946). Polític i juriconsult. Afilliat al partit conservador d'Antoni Maura. Governador de Barcelona (1907-1909). Sota la dictadura de Primo de Rivera, sent president de la Real Academia de Jurisprudencia, es declarà republicà. Va ser un dels redactors de la Constitució republicana. Defensà Companys davant del Tribunal de Garanties Constitucionals pels fets d'Octubre. Va exiliar-se a Buenos Aires.

² Felipe Sánchez Román (1893-1956). Prestigiós professor de dret, firmant del manifest de l'Agrupación al Servicio de la República. Fundador del Partido Nacional Republicano. Diputat a corts, s'havia manifestat contra l'Estatut. Va exiliar-se a Mèxic.

³ Lluís Nicolau d'Olwer (1888-1961). Historiador, hel·lenista i polític. Havia estat ministre d'economia del govern provisional de la República. Des de 1933 era president d'Acció Catalana Republicana que havia contribuït a crear el 1922. Des de principi de 1934 era president de la re-

ra per acompanyar-me. Els altres membres de la Comissió Mixta de Traspassos tenen feina i no poden venir amb nosaltres.

Quan arribem al primer pis del Tribunal Suprem, veig a la porta de la Sala del Ple, lloc de la vista, un grup de vuit o deu persones que esperen. No en conec cap. En entrar a una dependència contigua, un home m'allarga una papeleta. És una candidatura per eleccions de nova junta al Col·legi d'Advocats. Aquell grup que esperava era de votants del Col·legi. El senyor Morales em diu que el senyor Ossorio, que es troba al Tribunal per assistir a una vista, li ha recomanat que em digués dues coses: que havia fet un dictamen favorable a la meua defensa i que per res del món deixés de posar-me la toga per a no despullar-nos mai de l'atribut de la nostra carrera, que és el signe de la nostra missió. Consultat el president senyor Albornoz, respon que no hi té inconvenient perquè el representant del Govern de la República, fiscal senyor Gallardo,¹ ha comparegut també amb toga. El senyor Morales, que és advocat, em facilita la d'ell.

Ens criden que el Tribunal s'està reunint. Anem cap a la Sala del Ple. A la porta esperen fent cua una vintena de persones. Entrem per una porta del costat. El senyor Nicolau va al despatx del president del Suprem a saludar al senyor Albornoz. Jo saludo els membres del Tribunal que conec: Pedregal, Abad Conde, Basilio Alvarez, Gasset. Compareixen tres diputats catalans: els senyors Senyal, Mascort i Tomàs i Piera. Entren a la Sala juntament amb els vocals. A la dreta s'asseu el fiscal i a l'esquerra jo. A un escó

---

presentació catalana a la Comissió de Traspassos. Va exiliar-se a França.

¹ Lorenzo Gallardo que no s'ha de confondre amb Ossorio y Gallardo.

del darrere de la meva cadira s'asseuen el senyor Nicolau i els tres diputats catalans. D'aquests avança el senyor Tomàs i Piera¹ i amb una veu gairebé solemnia em diu mentre allarga la mà: «Gràcies en nom de Catalunya».

Per ordre del president es dona entrada al públic. S'omple la meitat de la Sala. Hi ha periodistes, els empleats del Tribunal de Garanties i alguns advocats dels que han anat a votar. Tot plegat unes cinquanta persones. M'adono que arriba el diputat català senyor Marial i l'amic Joan Moles.² Fora de Fermí Vergés, redactor de *La Publicitat* arribat ahir, i de Paco Madrid, tinc notícia de la presència d'altres catalans en el públic.

Parla primer el fiscal. Ha fet un informe d'hora i mitja. Ha estudiat l'afer seguint l'escrit d'impugnació del recurs que va ésser presentat en nom del president de la Generalitat. Es veu que s'ha preocupat de construir un discurs acadèmic amb l'ajut d'alguns llibres d'autors de dret, especialment de dret processal. L'aspecte polític i social de la qüestió li ha passat per alt. Parla amb molta correcció però gairebé sense matisos, com en una lliçó de càtedra. És un home que es fa simpàtic per la seva naturalitat, absent d'èmfasi, malgrat el to llibresc que en alguns moments adquireix el seu informe que arriba un xic confusament a l'auditori. El Tribunal i el públic es distreuen algunes vegades com donant mostres de fatiga. Costa de rete-

¹ Josep Tomàs i Piera (1900-1976). Diputat a corts per Esquerra Republicana. Havia estat d'Acció Catalana. Va ser ministre durant la guerra civil. Va exiliar-se a Mèxic.

² Joan Moles i Ormella (1871-1945). Advocat i polític. Republicà independent. Havia estat degà del Col·legi d'Advocats i governador de Barcelona després d'Anguera de Sojo el 1931. Amic íntim de Macià. Va ser ministre en un govern de Casares Quiroga. Va exiliar-se a Mèxic.

nir l'atenció per a seguir en detall un discurs que a estones sembla una lectura; però el llenguatge es manté pur i noble fins a la fi i el treball resulta en conjunt de major qualitat de la que alguns, per manca d'emoció o d'interès, li han volgut atribuir.

Després d'un quart d'hora de suspensió, que aprofito per a saludar i conèixer el fiscal, es reprèn l'acte i el president em dóna la paraula. He aconseguit que el meu informe no arribi a hora i mitja. Acabo puntualment a les dues. M'adono que no he perdut el temps del tot perquè molts vocals del Tribunal i altres concurrents vénen a donar-me l'enhorabona. Sembla que tot és degut a haver fet un discurs d'un estil oposat al del fiscal i subjectant els temes a un ordre que permetia a l'auditori seguir amb facilitat l'exposició d'un problema viu del camp i d'un problema polític de conseqüències plenes de perills.

M'he passat la tarda a les oficines del Tribunal per a corregir, acompanyat de l'amic Vergés, el text taquigràfic del discurs. Entre el personal de la casa es veu que tinc moltes simpaties. Tots em feliciten pel que en diuen el meu èxit del matí i mostren un gran interès en facilitar-me la tasca. Potser ha contribuït a formar aquest ambient amable el meu antic amic senyor Ayensa, redactor d'*El Liberal* des de la data que jo intervenia la direcció d'aquest diari, i que és també un oficial lletrat del Tribunal. El senyor Ayensa, que pertany al partit del senyor Azaña, es mostra molt entusiasmada pel resultat de la vista, però tem que la majoria del Tribunal estarà irreductible. De totes maneres—afegeix—crec que perdran el temps perquè es pot donar per descomptat que els catalans no faran cap cas de la sentència.

Havent-me llevat, em començo a preocupar de les gestions que podré fer per a obtenir una sentència favorable. És el meu deure d'advocat i una qüestió d'amor propi. Començo per una visita al senyor Ossorio per a prendre una orientació. El senyor Ossorio em diu que puc estar satisfet del meu èxit personal que, segons les seves informacions, ha estat definitiu, però continua convençut que perdré el plet. Em llegeix el seu dictamen en el qual fa constar que no coneix la llei discutida. Sembla que l'amic Sbert va oblidar el petit detall de donar-li la llei en anar a consultar-li l'afer. De totes maneres, el senyor Ossorio ha fet el seu treball a base del que podia ésser el contingut de la llei dintre la competència legislativa que correspon a la Generalitat segons la Constitució i l'Estatut, i del seu estudi resulta que la Llei de Contractes de Conreu pot regular totes les matèries que realment conté, encara que ell no pot precisar sobre detalls que no coneix.

El senyor Ossorio no em pot orientar per al que desitjo perquè no té relació personal amb els membres del Tribunal de Garanties. Només té amistat amb el senyor Silió i creu que en aquest afer està d'acord amb la Lliga. M'hauré de refiar de les meves coneixences. Però avui, dissabte, serà un mal dia perquè tothom serà fora de Madrid. A la tarda procuro veure els senyors Pedregal i Silió, però realment són fora. Fins a les nou del vespre no aconseguixo veure al seu despatx el senyor Basilio Álvarez.

L'entrevista amb el senyor Álvarez¹ és la meva primera

¹ Basilio Álvarez (1877-1943). Polític galleguista. Va participar activament al moviment de la Solidaridad Gallega (1907-1911). Fundador d'Acción Gallega en defensa de la pagesia (1910). Diputat a corts el 1931. Va exiliar-se a Argentina.

impressió favorable. Em rep amb una efusió i unes mostres d'afecte tan expressives, que entro al seu despatx una mica confós i sufocat. Em vol fer asseure a la seva cadira del darrere la taula. Perquè refuso, es vol estar dret. A la fi ens posem d'acord per a una visita normal. Amb un to tribunici, em parla del *fulgor romántico* del moviment rabassaire, en el qual fa un temps va prendre part al costat de Companys,¹ i recorda les seves campanyes en favor dels camperols gallecs, *flotando al viento su sotana raída de pobre cura de aldea*. Res; que ell no pot deixar d'ésser un vot més contra el recurs del govern si no és per aquesta cosa absurda de la disciplina de partit que no sap fins on el podrà obligar aquesta vegada.

A la nit m'entretinc a fer un resum, al més breu possible, del meu informe per a fer-lo repartir demà, diumenge, a tots els membres del Tribunal. L'amic Ayensa s'encarrega de tot, d'acord amb el personal de les seves oficines.

4 de juny. Dilluns

Després del descans forçós del diumenge, reemprenc les gestions interrompudes. La primera visita d'avui és al senyor Manuel Azaña,² al qual dono un exemplar de la llei i

¹ El president Companys (1883-1940) havia estat membre fundador de la Unió de Rabassaires (1921) i primer director de *La Terra* que n'era l'òrgan. Participà activament a les campanyes d'aquesta organització i en va ser l'advocat defensor sota la dictadura de Primo de Rivera. Va exiliar-se a França.

² Manuel Azaña (1880-1940), que havia estat president del Govern de l'octubre de 1931 al setembre de 1933, era aleshores a l'oposició. A les eleccions del mes de novembre del 1933 havien triomfat el partit radical de Lerroux i la CEDA de Gil Robles. Acabava de fundar Izquierda Republicana (abril 1934). Havia defensat l'Estatut en un memorable discurs a les corts constituents el 27 de maig de 1932. Va exiliar-se a França.